

AVDELNINGEN FÖR SAMHÄLLSUTVECKLING
Kulturmiljö
Linda Wängdahl
Telefon 010-224 93 80
linda.wangdahl@lansstyrelsen.se

Bulten Industrifastigheter AB
Ralf.Bjorklund@bulten.com

Byggnadsminnesförklaring av Bultlokalen, del av Hallsta 3:7, Hallstahammars kommun.

2 bilagor

Beslut

Länsstyrelsen förklarar, enligt 3 kap 1 § kulturmiljölagen (1988:950), rubricerad byggnad på fastigheten Hallsta 3:7 som byggnadsminne.

Med stöd av 3 kap 2 § kulturmiljölagen meddelar Länsstyrelsen följande skyddsbestämmelser:

1. Byggnaden får inte rivas, byggas om, byggas till eller på annat sätt förändras utvändigt.
2. Ingrepp får inte göras i byggnadens stomme.
3. I byggnaden får planlösning och fast inredning inte förändras. Till fast inredning hör dörrar och dörrfoder, fönster och fönsteromfattningar, panel, tak- och golvlistor samt golv.
4. I samlingssalen får ytskikt/tak-, vägg- och golvvytor inte övertäckas, övermålas eller på annat sätt förändras.
5. Byggnaden ska underhållas så att den inte förfaller. Vård- och underhållsarbeten ska utföras på sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar. Underhållet ska utföras med material och metoder som är anpassade till byggnadens egenart.
6. Byggnadsminnets skyddsområde omfattar det område som avgränsats med streckad linje på den bilagda kartan, bilaga 1. Inom detta område får inte ytterligare byggnader uppföras eller andra förändringar göras.

Redogörelse för ärendet

Fråga om byggnadsminnesförklaring av Bultlokalen väcktes år 1997 genom en skrivelse till Länsstyrelsen. Skrivelsen skickades in av representanter för Hallstahammars husmodersförening. Under sommaren och hösten 2009 utförde Stiftelsen för Kulturmiljövård Mälardalen en byggnadsminnesutredning på

uppdrag av Länsstyrelsen. Efter detta har diskussioner förts med fastighetsägarna för att utreda förutsättningarna för en byggnadsminnesförklaring.

Då ärendet nedprioriterats till förmån för andra kulturmiljövårdande insatser har det slutliga avgörandet i ärendet fördröjts. I januari 2017 aktualiserades ärendet och under de förnyade samrådskontakterna framgick att ägarförhållandena förändrats och den nya fastighetsägen ställer sig positiv till en byggnadsminnesförklaring.

Frågan om en eventuell byggnadsminnesförklaring har skickats på remiss till Västmanlands läns museum, Hallstahammars kommun, Bulten industrifastigheter AB samt Riksantikvarieämbetet. Västmanlands länsmuseum skriver i sitt remissvar att det under 1998 års renovering av Bultlokalen har använts vattenburna plastfärger istället för lim- och linoljefärger vilket hade varit att föredra. Arbetet innebar renovering av snickerier, golv och tak i stora salen, lilla konferensrummet, dam WC och foajé. Ommålningen innebar att dåvarande färgsättning till sina huvuddrag bibehölls, dock med några förstärkta kontraster i samlingssalen. Vidare skriver Västmanlands länsmuseum att det i ett dokument (Rolf Hammarsköld 1998-03-25, diarienummer 98:101-310) står att Bultlokalen tyckts varit falurödfärgad enligt äldre svartvita fotografier, och att man vid en fasadrenovering borde återgå till den färgsättningen. Länsmuseum tror i dagsläget att detta inte stämmer däremot att räcken och fönster varit vitmålade och inte i dagens mörka kulör som fönster och balkongräcke har. Riksantikvarieämbetet avstod från att uttala sig om byggnadens värde ur ett nationellt perspektiv. Hallstahammars kommun har inte kommit med några synpunkter. Bulten industrifastigheter har i sitt remissvar framhållit att de vill ändra skyddsområdet kring byggnaden till i närmre anslutning till byggnaden än förslaget. Länsstyrelsen väljer att gå Bulten tillmötes i detta avseende och ändrar därför gränsen till att omfatta själva Bultlokalen. Vidare skriver Bulten hur de tolkar skyddsföreskrifterna och Länsstyrelsen har samma bild som Bulten industrifastigheter i detta avseende. Bulten skriver även att de avser att ansöka om byggnadsvårdsbidrag för ommålning av fasader och fönster.

Motivering

Bakgrund

Bultfabriken i Hallstahammar grundades 1873 och har haft stor betydelse för ortens utveckling. I början var tillverkningen huvudsakligen skruvar, muttrar och nitar för hemmamarknaden, men Bultfabriken och dess dotterbolag växte till en internationellt känd koncern inom järnmanufakturen.

Redan 1895 hade bolaget låtit uppföra en samlingslokal åt de anställda, den rymde 100 personer och snart fanns det behov av en större lokal. 1914 invigdes Bultlokalen ritad av arkitekten Erik Josephson. Bultlokalen innehöll en stor sal med sittplatser för 450 personer, en mindre samlingslokal, bibliotek, studierum,

kök samt vaktmästarbostad. Vid tiden användes byggnaden för föreläsningar, konserter, predikningar, teater, gymnastik, dans, skolkurser men även familjefester och offentliga fester anordnade av fabriken.

Bultfabriken drevs inledningsvis som ett patriarkalt företag som kontrollerade sina anställda men som också kände ett socialt ansvar gentemot dem. Bultlokalen kom till i en brytning mellan de äldre rådande patriarkala arbetaransvaret och en mer demokratisk styrd verksamhet. Arkitekturen i sig visar på det patriarkala styret och idén och bolagssamhället där disponenten visar sin välvilja mot arbetarna genom uppförandet av en imponerande samlingslokal. Ofta dolde denna välvilja en rädsla för att arbetarna skulle ansluta sig fackligt och ställa krav på arbets- och boendeförhållandena, vilka under tidigt 1900-tal på Bultfabriken inte var särskilt humana. Den sista av Bultfabrikens uttalat patriarkala disponenter var S. Amilion som förbjöd fackliga sammankomster i lokalen. De första årtiondena av 1900-talet var en turbulent tid då fackföreningen arbetade hårt för arbetarrättsliga frågor och det förekom flera stora strejker vid Bultfabriken. Samma år som S Amillion gick i pension år 1916 bildades arbetarrörelsens "Bultfabrikens verkstadsklubb" och efter hans pensionering kunde de kostnadsfritt hålla sina möten i lokalen. Ända fram till 1970-talet var det möjligt för anställda att hyra lokalen vid högtidsdagar och många fester hölls i byggnaden. Från början av 1990-talet och fram till 1997 hyrdes lokalen ut till Hammarteatern. 1998 beslutade Bulten AB:s styrelse att lokalen skulle rustas upp och bli Bultens representationsbyggnad. En inre restaurering av stora hallen genomfördes 1998 med traditionella material och med ambition att bevara de äldre kvalitéerna. Idag används byggnaden för Bultens interna möten och vid fest.

Beskrivning

Bultlokalen ligger i Bultens fabriksområde i Hallstahammar. Bultfabriken ligger strategiskt placerad invid Skanssjön som är en del av Strömsholms kanal. Bultfabrikens område består av byggnader från slutet av 1800-talet fram till 2000-tal. Området används fortfarande som industriområde med pågående industriverksamhet. Vården av Bultlokalen sköts av Bultens Industrifastigheter som idag också står som ägare till fastigheten.

Stora delar av Kolbäcksån och anslutande miljöer däribland Bultlokalen bedöms vara av riksintresse för Kulturmiljövården, för friluftslivet och för naturvården. Bultens industriområde ligger i sin södra del, i direkt anslutning till Sörkvarnsforsens naturreservat. Bulten berörs av strandskyddsbestämmelser. Det finns ingen detaljplan för Bultenområdet. I översiktsplanen anges att området med tiden bör detaljplanläggas. Området omnämns i Hallstahammars kulturmiljöprogram. Området ingår i riksintresse för kulturmiljövård, Strömsholms kanal.

Bultlokalen består av en huvudbyggnad med en bakomliggande byggnadskropp som inhyser samlingssalen, planen bildar ett T. De båda byggnadsvolymerorna innehåller två våningar samt källarvåning och vind. I den bakre samlingslokalen

är takhöjden lika med två våningshöjder. Byggnaden står på en grund av gjuten betong. Väggarna är timrade med stående fyrkantstimmer och har en gulmålad stående locklistpanel. Fasaderna delas upp i mindre fält av vitmålade knutbrädor och lisener med fönster- och dörrömfattningar. Samtliga portar är täckta med snedställda paneler som bildar ett rombformat mönster. Taket är klätt med tvåkupigt tegel och kröns av en plåtklädd lanternin.

Taklanterninen har en speciell historia. På konst- och industriutställningen i Stockholm 1897 hade Bulten ställt ut en två meter hög bult med påskruvad mutter. På toppen av bulten fanns en hand som höll en fackla vars mitt var dekorerad med B.F.A.B. (Bultfabrikens aktiebolag) Från facklan strålade rälsspikar, träskruvar och en bult ut. Denna skulptur vann guldmedalj i utställningen. Själva facklan placerades vid uppförandet som spira på Bultlokalen.

Små förändringar har gjorts i planlösningen under senare delen av 1900-talet. På bottenplanet finns idag samlingssalen, konferensrum, toaletter, förråd, serveringsgång, kök och skafferier. På den övre våningen finns läktaren ut mot samlingslokalen, samt en lägenhet med tre sovrum ett vardagsrum och kök som används av anställda.

Bultlokalens fasader uppvisar den tidens rådande nyklassicistiska formspråk med rakavslutade fönster på jämna avstånd från varandra samt en mindre dekorerad fasad. Det genomgående pilastermotivet samt frontespisens tandfrisbård var motiv arkitekten gärna använde. Den klassicistiska fasaden skall troligen anspela på den roll man önskar att byggnaden skulle ha för det kulturella livet samt bildningen i samhället: ett kultur- och bildningstempel.

Tillämpliga bestämmelser

Enligt 3 kap. 1 § kulturmiljölagen får en byggnad som har ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde eller som ingår i ett bebyggelseområde med ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde förklaras för byggnadsminne av länsstyrelsen.

Enligt 3 kap. 3 § kulturmiljölagen ska skyddsbestämmelser så långt möjligt utformas i samförstånd med byggnadsminnets ägare och ägare till kringliggande markområde. Ägaren får inte åläggas mera omfattande skyldigheter än vad som är oundgängligen nödvändigt för att bibehålla byggnadsminnets kulturhistoriska värde. Hänsyn ska tas till byggnadens användning och ägarens skäliga önskemål.

Kulturhistorisk värdering

Bultlokalen har främst ett mycket högt social- och samhällshistoriskt värde som samlingslokal för Bultfabrikens arbetare och genom sin koppling till Bultens fabriker som har präglat Hallstahammars utveckling under tre sekel.

Bultlokalen i Hallstahammar är välbevarad från uppförandetiden, såväl exteriört som interiört, avseende bl.a. den fasta inredningen, planlösning och detaljer och har därför ett stort byggnadshistoriskt värde. Bultlokalen har även bibehållit sin funktion som samlingslokal. Bultlokalen som är ritad av Erik Josephson visar på

en medveten arkitektonisk gestaltning. Byggnaden har försetts med omsorgsfullt bearbetade detaljer och är utfört hantverksmässigt i material av god kvalitet.

Byggnaden är en av få bevarade samlingslokaler för arbetare som uppförts på uppdrag av bruksledningen. Byggnaden är en symbol för början av Bultens storhetstid och för det patriarkala samhälle som byggdes upp kring företaget. Lokalen har även varit viktig i den fackliga och politiska arbetarrörelsen.

Detta sammantaget gör att Länsstyrelsen bedömer att anläggningen har ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde.

Länets byggnadsminnesstrategi

Länets byggnadsminnen ska utgöra ett representativt urval av hela länets bebyggelsehistoria. Av den byggnadsminnesstrategi som tagits fram av Länsstyrelsen i Västmanland och som är vägledande i frågor om byggnadsminnesförklaringar, framgår att länet har fyra dominerande byggnadskategorier – boställen och tjänstebostäder (bl.a. prästgårdar), bostadsbebyggelse (bl.a. stadsgårdar, hantverkargårdar, handelsgårdar), slott och herrgårdar samt hantverk och manufaktur (bl.a. verkstäder, bruk, industribyggnader). Men då länet i sammanhanget har få byggnadsminnen går det inte att peka ut någon kategori som överrepresenterad.

Bland landets skyddade samlingslokaler är flertalet inte jämförbara med Bultlokalen, som har en annan historisk bakgrund. Det rör sig om samlingslokaler som är uppförda av arbetare, eller som samlingslokaler uppförda av en ideologisk knuten rörelse som IOG-NTO eller frikyrkor. Regionalt finns heller ingen jämförbar byggnad och kategorin samlingslokaler får nog anses underrepresenterad vad gäller länets byggnadsminnen.

Länsstyrelsens samlade bedömning

Bultlokalen i Hallstahammar utgör en anläggning med synnerligen höga kulturhistoriska värden, varför Länsstyrelsen anser att byggnaden väl uppfyller kraven enligt 3 kap 1 § kulturmiljölagen och därmed bör förklaras som byggnadsminne.

Upplysningar

Länsstyrelsen lämnar råd och anvisningar för byggnadsminnets underhåll.

Om det finns särskilda skäl får Länsstyrelsen enligt 3 kap 14 § kulturmiljölagen lämna tillstånd till att byggnadsminnet ändras i strid mot skyddsbestämmelserna.

Enligt 3 kap 21 § kulturmiljölagen gäller detta beslut omedelbart även om det överklagas.

Detta beslut kan överklagas hos Förvaltningsrätten i Uppsala enligt bilaga 3 (Formulär 29).

I ärendets har landshövding Minoo Akhtarzand beslutat och antikvarie Linda Wångdahl varit föredragande. I ärendets slutgiltiga handläggande har även chefsjurist Caroline Wall deltagit.

Minoo Akhtarzand

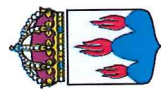

Linda Wångdahl

Bilagor:

1. Karta visande byggnadsminnet och dess skyddsområde
2. Planritning
3. Överklagandehänvisning (Formulär 29)

Kopia till:

Bultens industrifastighet AB
Riksantikvarieämbetet
Hallstahammars kommun
Västmanlands läns museum

Länsstyrelsen
Västmanlands län

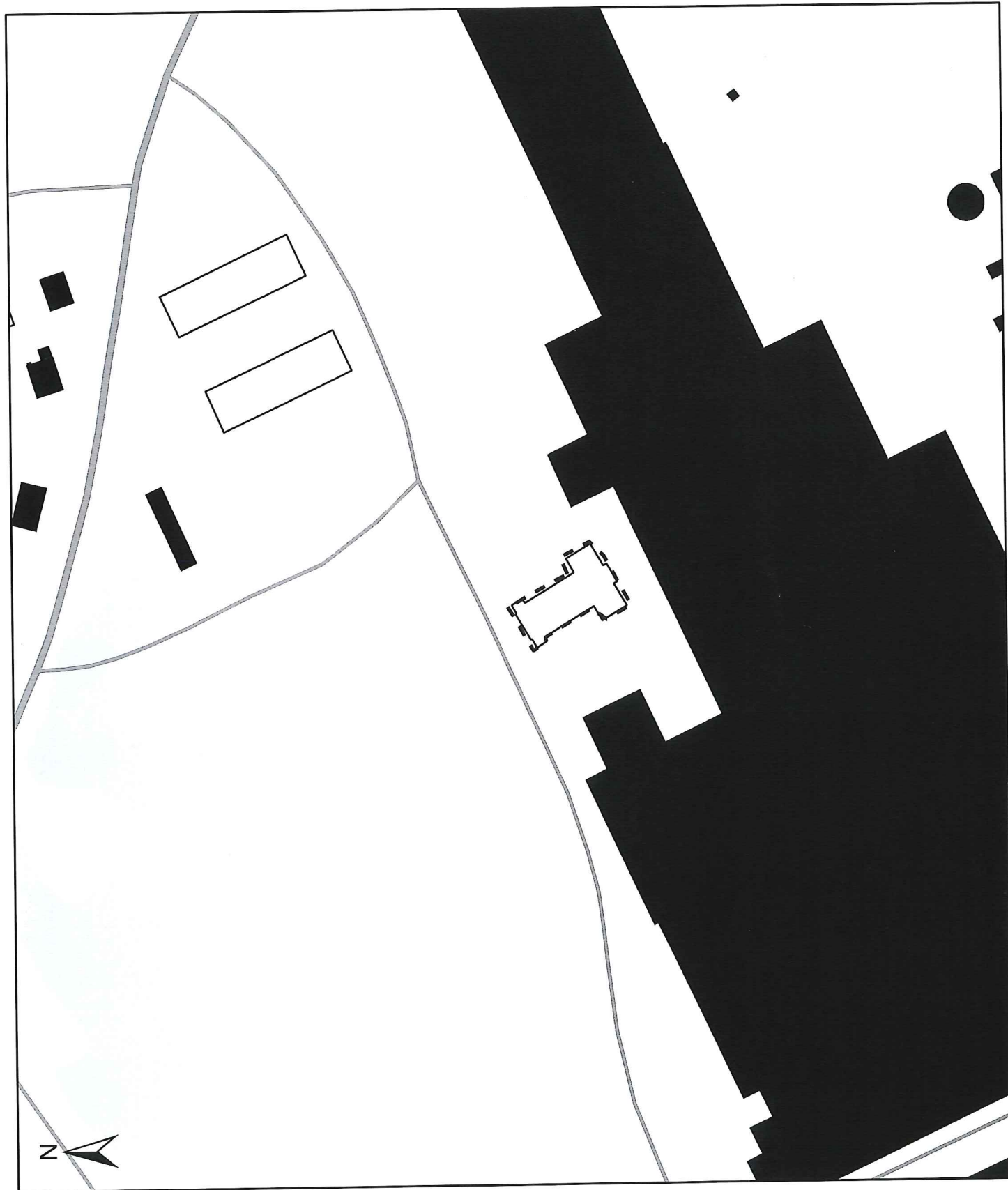
Bilaga 1

Översiktskarta

Beslut om byggnadsminnes-
förklaring Bultlokalen i
Hallstahammar,
Hallsta 3:7 Hallstahammar
kommun, Västmanland
Dnr. 432-4197-97

Teckenförklaring

- - - Gräns för skyddsområde
- Vägar
- Husbyggnader
- Industribyggnader
- Barr- och blandskog
- Annan öppen mark

1:1 620

100 Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

Meters

0

25

50

100

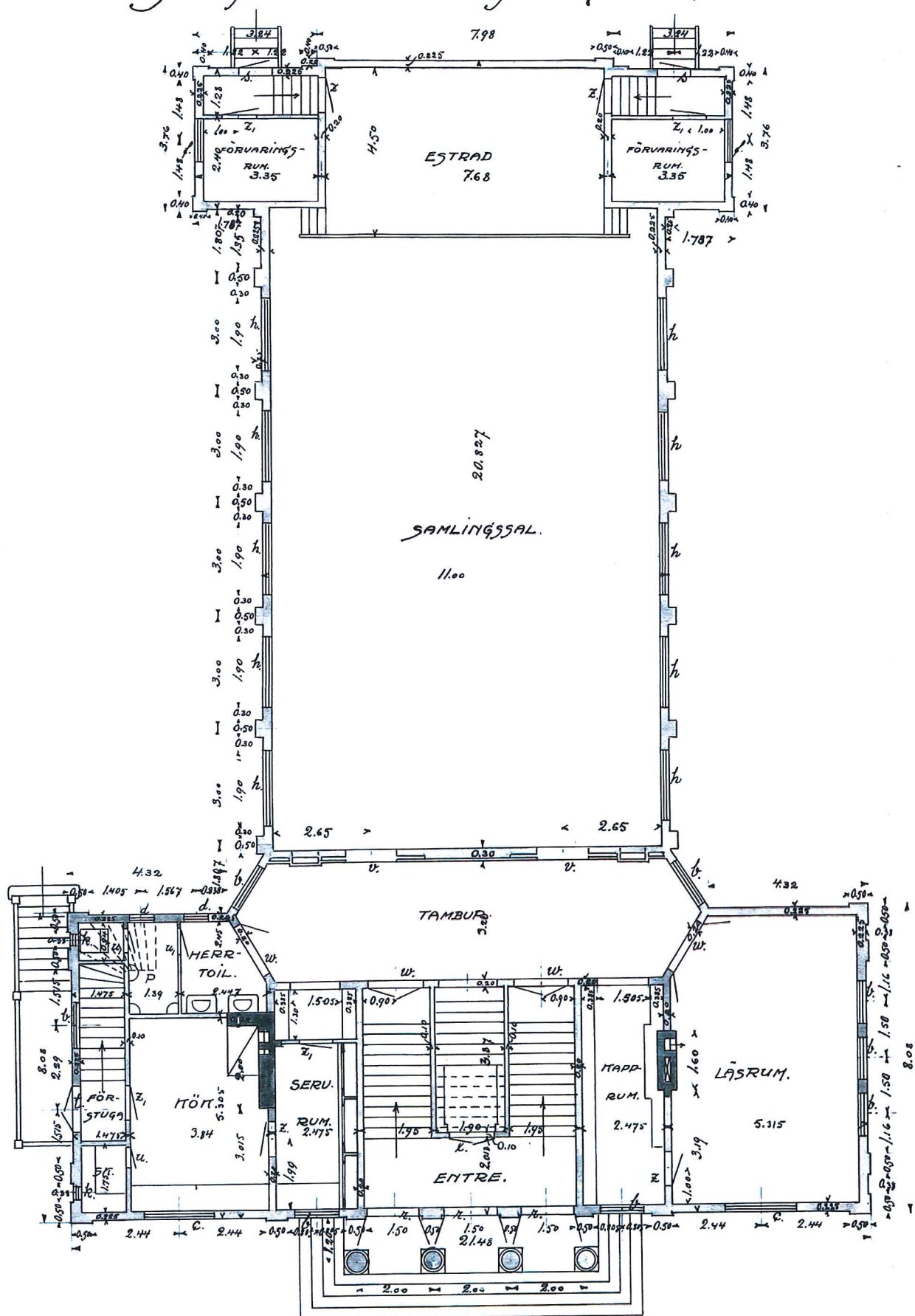
Meters

0

25

50

*Ötning till samlingslokal.
vid Pultfabriksaktiebolaget Hallstahammar.*

PLAN AF BOTTENVÅNINGEN.

